

BOSNA I HERCEGOVINA
REPUBLIKA SRPSKA
VRHOVNI SUD REPUBLIKE SRPSKE
BROJ: 71 0 P 274589 21 Rev
Banjaluka, 10.08.2022. godine

Vrhovni sud Republike Srpske u vijeću sastavljenom od sudija Tanje Bundalo, kao predsjednika vijeća, Davorke Delić i Gorjane Popadić, kao članova vijeća, u pravnoj stvari tužiteljice J.Z., nastanjena u K.Š., koju zastupa punomoćnik K.V., advokat iz B., protiv tužene D.J. iz B., koju zastupa punomoćnik B.M., advokat iz B., radi poništenja ugovora o doživotnom izdržavanju, odlučujući o reviziji tužiteljice protiv presude Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 274589 20 Gž od 26.01.2021. godine, na sjednici održanoj dana 10.08.2022. godine, donio je

PRESUDU

Revizija se odbija.

Zahtjev tužene za naknadu troškova sastava odgovora na reviziju se odbija.

Obrazloženje

Prvostepenom presudom Osnovnog suda u Banjaluci, broj: 71 0 P 274589 17 P od 29.06.2020. godine, odbijen je tužbeni zahtjev tužiteljice da se poništi ugovor o doživotnom izdržavanju, broj: OPU-... od dana 23.10.2017. godine obrađen od strane notara, G.G., koji su zaključili tužena J.D. i pokojna, J.M. (stav 1. izreke).

Odbijen je eventualni tužbeni zahtjev da se utvrdi da ugovor o doživotnom izdržavanju broj: OPU-... od dana 23.10.2017. godine, obrađen od strane notara G.G. i koji je zaključen između tužene J.D., kao davaoca doživotnog izdržavanja i J.M. kao primaoca izdržavanja, ne proizvodi pravno dejstvo prema tužiteljici, J.Z., što je tužena dužna priznati i trpjeti, da se tužiteljica sa svojim potraživanjem prema pokojnoj J.M. namiri u iznosu od 20.000,00 KM i to prinudnom sudskom prodajom predmetne nekretnine, označene kao k.č. broj 512/14, kuća, dvorište i kuća; kućišta sa dvorištem površine 310 m², upisana u zk. ul. br. 8991 k.o. SP B. i to stan broj 02 u potkrovlju površine 26,70m² (stav 2 izreke).

Obavezana je tužiteljica da tuženoj naknadi troškove postupka, u iznosu od 4.440,15 u roku od 30 dana, od dana dostavljanja odluke (stav 3 izreke).

Odbijen je zahtjev tužiteljice, za naknadu troškova postupka, preko dosuđenog iznosa (stav 4 izreke).

Drugostepenom presudom Okružnog suda u Banjaluci broj 71 0 P 274589 20 Gž od 26.01.2021. godine žalba tužiteljice je odbijena i presuda Osnovnog suda u Banjaluci, broj: 71 0 P 274589 17 P od 29.06.2020. godine, potvrđena.

Odbijen je zahtjev tužiteljice za naknadu troškova sastava žalbe u iznosu od 1.125,00 KM i takse na žalbu.

Odbijen je zahtjev tužene za naknadu troškova sastava odgovora na žalbu u iznosu od 1.316,25 KM.

Blagovremeno izjavljenom revizijom drugostepenu presudu pobija tužiteljica, iz razloga povrede odredaba parničnog postupka i pogrešne primjene materijalnog prava, s prijedlogom da se revizija usvoji, pobijana presuda preinači, odnosno ukine i predmet vrati na ponovno suđenje.

U odgovoru na reviziju tužena predlaže da se revizija odbaci, odnosno odbije.

Revizija nije osnovana.

Predmet spora u ovoj parnici je zahtjev tužiteljice da se poništi ugovor o doživotnom izdržavanju, broj: OPU-... od 23.10.2017. godine, obrađen od strane notara G.G., koji su zaključile tužena kao davalac izdržavanja i sada pokojna prednica tužiteljice J.M. kao primalac izdržavanja.

Predmetom ove parnice je i eventualni tužbeni zahtjev tužiteljice, da se utvrdi da ugovor o doživotnom izdržavanju, broj: OPU-... od dana 23.10.2017. godine, ne proizvodi pravno dejstvo prema tužiteljici J.Z., zahtjev da tužena prizna i trpi da se tužiteljica sa svojim potraživanjem prema pokojnoj J.M. namiri u iznosu od 20.000,00 KM i to prinudnom sudskom prodajom predmetne nekretnine, označene kao k.č. broj 512/14, kuća, dvorište i kuća; kućišta sa dvorištem površine 310 m², upisano u zk. ul. br. 8991 k.o. SP B. i to stan broj 02 u potkrovlju površine 26,70 m², kao i zahtjev za naknadu troškova postupka.

Na osnovu izvedenih dokaza i rezultata cjelokupnog postupka prvostepeni sud je utvrdio: da je dana 23.10.2017. godine između M.J. kao primaoca izdržavanja i tužene kao davaoca izdržavanja, zaključen i notarski obrađen ugovor o doživotnom izdržavanju; da iz sadržaja ovog ugovora proizilazi da je notar prije sačinjavanja ugovora obavila razgovor sa primaocem izdržavanja i utvrdila da je ista sposobna za rasuđivanje, da postoji istinska volja obe ugovorne strane da zakluče ovaj ugovor i da je iz obavljenog razgovora sa M.J. saznala da tužena već duži vremenski period vodi brigu i stara se o M.J.; da se tužena kao davalac izdržavanja obavezala izdržavati M.J. kao primaoca izdržavanja do kraja njenog života, da će preduzimati sve potrebne radnje kako bi životne potrebe primaoca izdržavanja bile zadovoljene u skladu sa trenutnim potrebama i standardima građana (član 1); da će od dana zaključenja ugovora tužena kao davalac izdržavanja preuzeti kompletnu brigu nad primaocem izdržavanja, a koja se sastoji u staranju i brizi za primaoca izdržavanja do kraja života, a nakon smrti sahraniti ju po mjesnim običajima, posjećivati grob i isti održavati (član 2); da je primalac izdržavanja izričito izjavila da je u potpunosti saglasna da davalac izdržavanja preuzme obavezu da je doživotno izdržava, a da ona nakon svoje smrti ostavlja davaocu izdržavanja jednosoban stan na adresi ..., površine 26,95m² koji se nalazi u stambenoj zgradi izgrađenoj na parceli k.č. br. 1854/1 upisana u pl. br. 1201 k.o. B. 6 (novi premjer), a po starom premjeru označena kao k.č. br. 512/14 upisana u zk. ul. br. 8991 k.o. B. (član 3); da je u članu 9. ugovora o doživotnom izdržavanju notar upozorila ugovarače da je ovaj ugovor dvostrano obavezujući i da imovina koja je predmet ugovora ne ulazi u zaostavštinu primaoca izdržavanja i njome se ne mogu namiriti zakonski nasljednici, te da davalac izdržavanja stiče pravo svojine na predmetnoj nekretnini nakon smrti primaoca izdržavanja; da je primalac izdržavanja M.J. preminula ...2017. godine; da iz izjave svjedoka V.K. proizilazi da je poznavala pokojnu M. kao pacijenta

jer radi kao medicinska sestra i da je obilazila M. dva puta kao patronažna sestra i da je oba puta bila prisutna tužena, da je u to vrijeme M. bila nepokretna, ali je sa njom normalno komunicirala i nije primjetila kod nje nikakve psihičke tegobe, da se nije žalila, da je rana nakon operacije kuka bila perfektna i bez naznake infekcije; da iz izjave svjedoka D.V. proizilazi da je od kćerke saznala za sporni ugovor, a da je od M. čula za D. kao lice koje joj pomaže i da je tuženu vidjela kada je M. dovežena u stan iz bolnice, gdje je na poziv M. došla i tužena; da iz izjave svjedoka D.M., supruga tužiteljice, proizilazi da je tužena za novčanu naknadu nekoliko godina bila angažovana da brine o M.J. i da ju je on za to platio 200,00 KM u oktobru 2017. godine, kojom prilikom je tražio od punice M. da bude smještena u dom za stare, i da se zbog toga posvađao sa M., kada je to odbila, da se ne sjeća kada je tužena tačno angažovana, i da ju je tužiteljica, njegova supruga angažovala; da iz izjave svjedoka B.J., supruga tužene, proizilazi da je M.J. upoznao 2015. godine kada je radio u prodavnici bijele tehnike, da ga je M. tom prilikom pitala da li poznaje nekoga ko bi joj pomogao da očisti stan nakon krečenja, kada joj je on predložio svoju suprugu, odnosno tuženu, da je od tada M. često zvala D. da joj pomaže i da joj je tužena pomagala od 2015. godine, za šta nije bila plaćena, da je bio prisutan kada je M. predložila tuženoj da zakluče sporni ugovor o doživotnom izdržavanju, te da je tužena snosila troškove sahrane; da iz iskaza tužiteljice slijedi da je njena majka koristila usluge tužene u vidu pomoći u kućanskim poslovima i poslovima nabavke, da ju je majka plaćala, a i tužiteljica, da joj je majka rekla da tužena povremeno dolazi da joj pomogne, da je tužiteljica kada je majka slomila kuk zamolila tuženu da joj pomaže za šta će biti plaćena, da je tužena brinula o majci i nakon 10 dana tražila da joj se plati što tužiteljica nije mogla jer je bila u Š., a tužena je nastavila da na tome insistira, da joj tužena nije javila da je majka umrla, da je tuženoj dala 200,00 KM, a 200,00 KM njen suprug; da iz iskaza tužene slijedi da je M. upoznala 2015. godine, da joj je tada spremila stan poslije krečenja i bila plaćena od strane M., da je poslije sve češće zvala da joj pomogne i da joj je od tada dolazila tri puta sedmično, donosila joj namirnice, čistila kuću, odvodila ljekaru, kuvala dva puta sedmično i da za to nije bilo plaćena, da je Milka plaćala sve svoje režijske troškove, da je tužiteljicu prvi put vidjela 2016. godine kada joj je dala 100,00 KM i rekla da je tim iznosom časti, a da će se za plaćanje posebno dogovoriti, da su se trebale sresti 2017. godine ali da se tužiteljica nije pojavila u majčinom stanu i da je do tada niko nije plaćao, da joj je tužiteljica na njene pozive za plaćanje rekla da to nije njen problem, da je napustila posao kada je M. slomila kuk jer ju je tužiteljica nazvala da se brine o M. i obećala da će joj biti plaćeno, da je M. insistirala na zaključenju ugovora o čemu je obavijestila tužiteljicu, da je platila troškove sahrane; da iz medicinske dokumentacije proizilazi da je pokojna M.J. bila lice poodmakle životne dobi (rođena 1933. godine) i da je nakon operacije kuka vidljivo da je bila lošeg opšteg zdravstvenog stanja, a sve kao posledice pada i frakture, od kada je bila nepokretna i nesposobna za samonjegu.

Na prednjem utvrđenju prvostepeni sud temelji zaključak da tužiteljica izvedenim dokazima nije dokazala da se radi o ništavom ugovoru o doživotnom izdržavanju u smislu člana 144. Zakona o nasljeđivanju („Službeni glasnik RS“ broj 1/09, 55/09, 91/16 i 82/19 - u daljem tekstu ZN), na koji se tužiteljica poziva u činjeničnim navodima tužbe i tokom postupka, jer tužena nije lice koje se u okviru svog zanimanja starala o primaocu izdržavanja, već da se radi o licu koje je slobodnom voljom i dobrovoljno, na traženje pokojne M. prihvatila da se stara o njoj, jer je M. bila starije životne dobi kojoj je pomoć bila potrebna. Nadalje prvostepeni sud zaključuje da tužiteljica nije dokazala da je na strani tužene i pokojne M. bilo mana volje prilikom zaključenja ugovora o doživotnom izdržavanju u smislu člana 111.

Zakona o obligacionim odnosima („Službeni glasnik SFRJ“, broj 29/78, 39/85, 45/86, 57/89 i „Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 17/93, 3/96, 39/03 i 74/04, u daljem tekstu ZOO), što bi imalo za posledicu poništenje ugovora, jer je notar G.G. koja je ovjerila ugovor strankama isti pročitala sa upozorenjem o kakvom se ugovoru radi, a niti je bilo psihički smetnji ili duševnih oboljenja koji bi mogli uticati na volju pokojne M. da zaključi sporni ugovor.

Prvostepeni sud dalje zaključuje da tužiteljica ne može tražiti ni poništenje ugovora o doživotnom izdržavanju zbog očigledne nesrazmjere uzajamnih davanja shodno odredbi člana 139. ZOO, jer tužiteljica nije jedna od ugovornih strana, pa samim tim nije ni aktivno legitimisana za postavljanje takvog zahtjeva.

Prvostepeni sud dalje nalazi da je neosnovan i eventualni zahtjev tužiteljice, jer shodno odredbi člana 141. ZN davalac izdržavanja ne odgovara poslije smrti primaoca izdržavanja za njegove dugove, a niti je tako nešto ugovoreno, te da tužiteljica izvedenim dokazom, potvrdom o pozajmici iznosa od 20.000,00 KM nije dokazala da je imala prema M.J. dospjelo potraživanje za isplatu, kao jednom od kumulativnih uslova za pobijanje dužnikovih pravnih radnji, zbog čega nije cijenio ispunjenost ostalih uslova potrebnih za primjenu odredbi ZOO za osnovanost eventualnog tužbenog zahtjeva tužiteljice.

Slijedom navedenog prvostepeni sud je u cijelosti odbio zahtjeve tužiteljice pozivom na odredbe člana 141. i 144. ZN, člana 103, 111, 280, 281. stav 3. i 283. stav 2. ZOO, te člana 7. i 123. Zakona o parničnom postupku („Službeni glasnik RS“ broj 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 i 61/13, u daljem tekstu: ZPP).

Drugostepeni sud je našao da je prvostepeni sud pravilno utvrdio činjenično stanje i pravilno primijenio materijalno pravo, te je žalbu tužiteljice odbio i prvostepenu presudu potvrdio temeljem odredbe člana 226. ZPP.

Revizijom se ne dovodi u pitanje pravilnost pobijane drugostepene odluke.

Prema zakonskoj definiciji ugovor o doživotnom izdržavanju je ugovor kojim se jedan ugovarač obavezuje da izdržava doživotno drugog ugovarača, ili neko treće lice, a drugi ugovarač izjavljuje da mu ostavlja svu svoju imovinu ili jedan njen dio u nasljeđe. To je ugovor o otuđivanju uz naknadu cijele ili dijela imovine koja pripada primaocu izdržavanja u vrijeme zaključenja ugovora, čija je predaja davaocu izdržavanja odgođena do smrti primaoca izdržavanja (član 139. ZN). To je pravni posao „inter vivos“, dvostrano obavezan, teretan i formalan, sa elementima aleatornosti, zaključen s obzirom na lična svojstva ugovornih strana, a imovina obuhvaćena ugovorom ne ulazi u zaostavštinu.

Tužiteljica svoju tužbu temelji i na činjenici da kod J.M. nije u vrijeme zaključenja ugovora postojala istinska volja za njegovo sačinjavanje, niti je pribavljeno mišljenje psihologa, ili prisustvo svjedoka, čime dovode u pitanje valjanost notarski obrađenog ugovora u pogledu konstatacije izražene volje i sposobnosti primaoca izdržavanja da zaključi ugovor.

Ugovor o doživotnom izdržavanju spada u kategoriju formalnih ugovora, jer je odredbom člana 139. stava 2. ZN propisano da isti mora biti notarski obrađen.

Pod notarskom obradom isprava podrazumijeva se akt koji je u cjelosti sačinjen od strane notara kao samostalnog i nezavisnog nosioca javne službe i to prema pravilima postupka o načinu poslovanja notara (čl.70-84. Zakona o notarima -„Službeni glasnik RS“ broj 86/04 i 2/05 i Pravilnik o radu notara u postupku sastavljanja i izdavanja notarskih isprava –„Sl. Glasnik RS” broj 43/11). U postupku notarske obrade isprave (ugovora), notar u smislu odredbe člana 75. Zakona o notarima mora provjeriti da li su stranke sposobne i ovlaštene za preduzimanje i zaključenje pravnog posla, te ispitati pravu volju stranaka. Samo tako sačinjen akt dobija kvalifikativ javne isprave sa dejstvom pretpostavke tačnosti, čime se dokazuje da su u ispravi zapisane izjave koje su stranke dale pred notarom i svojim potpisom odobrile (član 4. stav 2. i 4. Zakona o notarima).

Međutim, navedeno ne znači da se u parnici ne može dokazivati da je izjava netačno notarski obrađena, odnosno da su posvjedočene činjenice netačne, jer je upravo takva mogućnost predviđena članom 4. stav 6. Zakona o notarima.

Iz sadržaja ugovora o doživotnom izdržavanju zaključenog dana 23.10.2017. godine između prednice tužiteljice M.J. kao primaoca izdržavanja i tužene kao davaoca izdržavanja, notarski obrađenog, proizilazi da je notar obavila razgovor sa M.J. i utvrdila da je sposobna za rasuđivanje, te se uvjerila da je njezina istinska i prava volja za zaključenje ugovora o izdržavanju sa davaocem izdržavanja J.D. ovdje tuženom. Notar je iz obavljenog razgovora sa J.M. saznala da tužena već duži vremenski period vodi brigu i stara se o J.M. Nadalje proizilazi da je notar utvrdila da obe ugovorne stranke žele da zaključe ugovor o doživotnom izdržavanju i da postoji njihova istinska volja i želja da se ugovor zaključi.

Prema tome, tužiteljica nije u ovoj parnici dokazala tvrdnje da kod J.M. nije u vrijeme zaključenja ugovora postojala istinska volja za njegovo sačinjavanje, pa tako ni dovela u pitanje valjanost notarski obrađenog ugovora u pogledu konstatacije izražene volje i sposobnosti primaoca izdržavanja da zaključi ugovor.

Pored toga, ovlaštenje je notara da utvrdi da li su stranke sposobne i ovlaštene za preduzimanje i zaključenje pravnog posla, pa nije obaveza da se u svakom slučaju prilikom sačinjavanja ugovora zatraži i pribavi mišljenje psihologa, ili prisustvo svjedoka. Tužiteljica nije u ovoj parnici predlagala niti izvodila dokaze (npr. vještačenje po vještaku psihijatru) kojima bi se utvrdilo da J.M. nije iz nekog razloga bila sposobna da valjano izjavi volju za preduzimanje i zaključenje ovog pravnog posla, a to ne proizilazi ni iz iskaza svjedoka.

Neosnovani su i revizioni prigovori da se tužena profesionalno bavila njegovanjem M.J., jer iz podataka o tuženoj sadržanih u ugovoru o doživotnom izdržavanju proizilazi da je tužena po zanimanju hemijski tehničar, a ne medicinska sestra ili da je bila zaposlena u bolnici ili agenciji za pružanje takvih usluga.

Tužiteljica se u činjeničnim navodima tužbe, kao i u reviziji, poziva na to da je tužena za sebe ugovorila nesrazmjernu imovinsku korist očekujući blisku smrt primaoca izdržavanja i da je zbog toga došlo do narušavanja ekvivalentnosti davanja u smislu odredbe člana 139. ZOO.

Načelo jednake vrijednosti uzajamnih prestacija (član 15. ZOO) obavezuje ugovorne strane u zasnivanju ugovornih odnosa. Ono doprinosi da se u obligacionim odnosima poštuje etičko pravilo o zabrani neopravdanog obogaćivanja jedne ugovorne strane na račun druge i ima karakter oborive pravne pretpostavke.

Načelo ekvivalentnosti se ne odnosi na sve ugovore (jednostrane, dobročine), već na dvostrano obavezne ugovore u kojima nije isključeno po prirodi ugovornih odnosa, ili po volji ugovornih strana, što znači da nema apsolutno dejstvo ni kod dvostranih ugovora. Odstupanje od tog načela je dozvoljeno u onim dvostranim ugovorima kod kojih po prirodi ugovornog odnosa vrijednost prestacije jedne strane ne mora biti srazmjerna vrijednosti prestacije druge strane (tzv. aleatorni ugovori).

Ugovor o doživotnom izdržavanju je teretni ugovor, koji sadrži i obilježja aleatornosti. Kod ugovora o doživotnom izdržavanju element aleatornosti postoji utoliko što se unaprijed ne zna koliko će dugo živjeti primalac izdržavanja, pa se unaprijed ne zna koliko će iznositi ukupna vrijednost izdržavanja koju je obavezan dati davalac izdržavanja i neizvjesnost da li će ta vrijednost biti veća ili manja od vrijednosti imovine koja je predmet ugovora. Zbog toga se ovo načelo ne može primjeniti kod ugovora o doživotnom izdržavanju, niti zbog toga ima mjesta njegovom poništenju u smislu odredbe člana 139. ZOO po pravilima o prekomjernom oštećenju, jer kod ovog ugovora ekonomski efekti nisu unaprijed određeni zbog toga što zavise od buduće okolnosti – dužine života primaoca izdržavanja, što ovaj ugovor i čini aleatornim ugovorom za koji nije relevantno da li je davalac izdržavanja po osnovu takvog ugovora dobio više nego što je dao na osnovu svoje obaveze izdržavanja.

Mada se kod ugovora o doživotnom izdržavanju ne može primjeniti načelo ekvivalentnosti, koje inače važi za dvostrano teretne ugovore građanskog prava, može se tražiti njegova ništavost i dokazivati da je postojalo odsustvo aleatornosti kod ugovora o doživotnom izdržavanju i da je budući događaj-smrt primaoca izdržavanja, za ugovorne strane predstavljala izvjestan događaj, jer bi se u tom slučaju ugovor o doživotnom izdržavanju mogao smatrati protivnim moralu pa tako ništavim ako je, s obzirom na zdravstveno stanje primaoca izdržavanja, davalac izdržavanja znao za njegovu blisku smrt.

Međutim, kako u ovoj parnici tužiteljica nije postavila zahtjev za ništavost ugovora o doživotnom izdržavanju, već za njegovo poništenje, to se sudovi nisu ni mogli baviti utvrđivanjem činjenica koje nisu relevantne za odluku o postavljenom tužbenom zahtjevu za poništenje ugovora kao što su: da li je smrt primaoca izdržavanja za ugovorne strane bila izvjesna, koliko dugo je trajao ugovor i da li je tužena ostvarivala naknadu za vrijeme njegovog trajanja, niti se o ništavosti ugovora u ovoj parnici moglo rješavati kao o prethodnom pitanju u smislu člana 12. ZPP.

Takođe, prigovori revizije u pogledu odbijanja eventualnog tužbenog zahtjeva nisu od uticaja na pravilnost i zakonitost odluka nižestepenih sudova, koji su pravilno zaključili da je tužena osporila dokaznu snagu - sadržaj potvrde na kojoj je datum 10.07.2010. godine u kojoj se navodi da je tužiteljica posudila svojoj majci 20.000,00 KM, te potpis na istoj, tako da tužiteljica nije izvedenim dokazima u smislu člana 7. i 123. ZPP dokazala da je imala prema M.J. dospjelo potraživanje za isplatu, koji je jedan od kumulativnih uslova za osnovanost zahtjeva za pobijanje dužnikovih pravnih radnji shodno odredbi člana 280. ZOO. Pored navedenog shodno odredbi člana 141. ZN davalac izdržavanja ne odgovara poslije smrti primaoca izdržavanja za njegove dugove, ali se može ugovoriti da će određenim povjeriocima odgovarati za njegove postojeće dugove. Međutim, takva obaveza davaoca izdržavanja u

konkretnom slučaju ne proizilazi ni iz sadržine zaključenog ugovora o doživotnom izdržavanju.

Slijedom navedenog odlučeno je kao u izreci na osnovu odredbe člana 248. ZPP.

Zahtjev tužene za naknadu troškova sastava odgovora na reviziju u iznosu od 1.316,25 KM je odbijen na osnovu odredbe člana 397. stav 1. ZPP, u vezi sa članom 387. stav 1. istog zakona, obzirom da ovi troškovi nisu bili nužni za vođenje parnice, niti od značaja za zaštitu prava tužene u postupku po ovom pravnom lijeku.

Predsjednik vijeća
Tanja Bundalo

Tačnost otpravka ovjerava
Rukovodilac sudske pisarnice
Biljana Ačić